

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Департамент освіти і науки Полтавської обласної військової адміністрації
Хорольський ботанічний сад
КУ ПЗФ дендрологічний парк загальнодержавного значення
«Криворудський» Полтавської обласної ради
Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді
Всеукраїнська екологічна ліга
Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

СУЧАСНИЙ СТАН БІОСФЕРИ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ АКАДЕМІКА ВОЛОДИМИРА ВЕРНАДСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ТЕХНОГЕННИХ ЗАГРОЗ

01 травня 2025 року

**ПОЛТАВА
2025**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

**«СУЧАСНИЙ СТАН БІОСФЕРИ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ
АКАДЕМІКА ВОЛОДИМИРА ВЕРНАДСЬКОГО В
КОНТЕКСТІ ТЕХНОГЕННИХ ЗАГРОЗ»**

01 травня 2025 року

ПОЛТАВА-2025

Сучасний стан біосфери у науковій спадщині академіка Володимира Вернадського в контексті техногенних загроз: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (01 травня 2025 року) [текст]. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2025. 101 с.

Друкується згідно з ухвалою Вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, протокол № 14 від 29 травня 2025 р.

Рецензенти:

Писаренко П.В., завідувач кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля Полтавського державного аграрного університету, доктор сільськогосподарських наук, професор.

Писаренко В.М., завідувач кафедри захисту рослин Полтавського державного аграрного університету, доктор сільськогосподарських наук, професор.

Гомля Л.М., доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, кандидат біологічних наук, доцент.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Сергій НОВОПИСЬМЕННИЙ – декан факультету природничих наук та менеджменту Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, кандидат педагогічних наук, доцент.

Тетяна ДЕРЕВ'ЯНКО – завідувач кафедри біології, здоров'я людини та фізичної реабілітації Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, кандидат біологічних наук, доцент.

Тетяна ГАРМАШ – доцент кафедри біології, здоров'я людини та фізичної реабілітації Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, кандидат сільськогосподарських наук, доцент.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний стан біосфери у науковій спадщині академіка Володимира Вернадського в контексті техногенних загроз» містять в собі наукові праці з питань сучасного стану та охорони рослинного і тваринного світу, гідросфери, педосфери, літосфери та мілітарні загрози в контексті російсько-української війни; перспективи видобутку та сучасний стан мінерально-сировинних ресурсів; медико-біологічні аспекти здоров'я людини в контексті техногенних загроз в біосфері; життєвий та науковий шлях В.І. Вернадського; науково-педагогічні та методичні аспекти вивчення біосфери землі у закладах вищої, передвищої, загальної середньої та позашкільної освіти.

Автори публікацій несуть відповідальність за дотримання авторського права, точність цитування, достовірність наведених фактологічних даних, граматичні та стилістичні помилки

ЗМІСТ

Барна І. М.	СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	4
Білоусова І.В.	ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ДІТЬМИ З РОЗЛАДОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ (РДУГ) У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	7
Бондар І.О.	ЗМІНИ ПОПУЛЯЦІЇ МЕТЕЛИКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ: НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОСИСТЕМ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	10
Блага Я.В.	БІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ.....	12
Блага Я.В.	ЧУТЛИВІСТЬ МІКРООРГАНІЗМІВ ДО ПРЕПАРАТІВ РІЗНИХ ХІМІЧНИХ ГРУП.....	13
Гапон С.В., Гапон Ю.В.	ОДИНИ LESKEACEAE SCHIMP. ТА PSEUDOLESKEACEAE IGNATOV & IGNATOVA У ФЛОРИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ ТА ЇХ УЧАСТЬ В УТВОРЕННІ БРІОУГРУПОВАНЬ.....	14
Гапон С.В.	МОХОПОДІБНІ КОМПЛЕКСНОЇ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ «ХОЛОДНИЙ ЯР» (ЧЕРКАСЬКА ОБЛ.).....	17
Гаргола Ю.Г., Плужнікова Т.В.	ВНУТРІШНЬОУТРОБНА ФЕНОТИПІЧНА ПАМ'ЯТЬ ДИТИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕПІГЕНЕТИКИ ПРИ ТРИВОЖНОМУ РОЗЛАДУ МАТЕРІ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	20
Дерев'янка Т.В., Звягольська І.М., Полянська В.П.	ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ МІКРООРГАНІЗМІВ У СТАБІЛІЗАЦІЇ БІОХІМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ БІОСФЕРИ.....	22
Домненко А.В.	ЗМІНА БІОРІЗНОМАТІТТЯ ОРНІТОФАУНИ В УМОВАХ ЗНИЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ АГРОЛАНШАФТІВ НА ПРИКЛАДІ СЕЛА НОВОАВРАМІВКИ.....	24
Дяченко-Богун М.М.	РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ	

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Барна І. М.

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

У сучасних умовах розгляд взаємодій в системі «суспільство-природа-господарство» тільки через призму соціально-економічного зростання є проґрашним, недалекоглядним, позаяк функціонування різного роду господарських об'єктів неодмінно супроводжується зміною параметрів, якісних та кількісних характеристик компонентів довкілля. Масштабність та масовий характер таких перетворень провокують, відповідно до презумпції негативного впливу господарських об'єктів, різного ступеня несприятливості екологічні наслідки. Останні з вражаючою швидкістю перетворили соціально-економічне зростання в категорію значного негативного антропогенного чинника, лімітування чи мінімізація якого є запорукою ефективного виживання людства.

Глибинне розуміння цього факту сприяло появі багатьох природоохоронних стратегій, концепцій, які пропонували різновекторні шляхи гармонізації взаємодії соціуму і природи. Серед них чільне місце посіла концепція сталого розвитку, покликана встановити баланс між економічним та екологічним. Оперуючи категоріями економічна, соціальна та екологічна складова, концепція сталого розвитку набула виняткового значення для людства на тлі сучасних екологічних проблем, зумовлених домінуванням економічних інтересів над соціальними та екологічними. Цілі та завдання концепції сталого розвитку завдяки скоординованій роботі фахівців все більше конкретизуються через інструменти, які стають дієвим засобом екологічної політики на рівні регіонів чи держав. У цьому контексті варто відзначити послідовність реалізації заходів, які мають запобіжний характер і стосуються видів та об'єктів планованої діяльності як потенційних господарських впливів на довкілля, а також діючих господарських об'єктів існуючих джерел забруднення довкілля.

Наша держава у ст. 50 Конституції [1] та ч. 3 ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2] декларувала право своїх громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля, забезпечення якого уможливлене, у тім числі, введенням в дію 18.12.2017 року ЗУ «Про оцінку впливу на довкілля». Оцінка впливу на довкілля (ОВД), відтак, стала новим механізмом забезпечення екобезпеки, що має на меті запобігти реалізації екологічно небезпечних господарських об'єктів, шляхом аналізування проєктної документації планованої діяльності [3]. Глибинне розуміння невідворотності людського поступу, зокрема, на основі соціально-економічного зростання шляхом впровадження нових чи реконструкцію вже існуючих господарських об'єктів, а також врахування їхнього потенційного негативного впливу на довкілля, реалізоване у процедурі ОВД, дозволяє докорінно змінити розгляд засадничих основ взаємодії суб'єктів

господарювання як потенційних інвесторів, органів державної влади та населення з метою врахування всіх можливих впливів на довкілля при реалізації планованої діяльності, а відтак забезпечує реалізацію екологічної складової сталого розвитку.

Одним з останніх рішень, які стосуються діючих господарських об'єктів, зокрема, промислових, у контексті зменшення та контролю промислового забруднення, що виникає в результаті провадження видів діяльності для забезпечення високого рівня захисту довкілля та конституційних прав на безпечне для життя і здоров'я довкілля шляхом застосування інтегрованого підходу до регулювання забруднення та впровадження найкращих доступних технологій та методів управління було прийняття ЗУ «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» від 16.07.2024р. [4]. Згідно положень останнього, підприємство має визначити необхідність отримання інтегрованого довкіллевого дозволу (ІДД) та подання заяви на його отримання з урахування змісту додатку до Закону України від 16 липня 2024 року № 3855-IX, у строки визначені законом (рис. 1).

Ст. 11 закону визначає, що дозвільний орган в умовах інтегрованого довкіллевого дозволу визначає гранично допустимі викиди для речовин, вібрації, тепла, шуму, інших фізичних та біологічних факторів, які вивільнятимуться внаслідок діяльності установки, згідно з висновками найкращих доступних технологій та методів управління, а для викидів, які не включені до таких висновків, а також у разі відсутності затверджених висновків найкращих доступних технологій та методів управління – екологічними нормативами. Мінекології вказує, що ІДД необхідно отримати для:

- для діючих установок, які й надалі планують експлуатувати;
- для діючих установок, що будуть виведені з експлуатації протягом 10 років з дня набрання чинності Законом, а фактично отримуватимуть так званий «дозвіл на смерть»;
- для установок, що вводяться в експлуатацію вперше;
- для установок, що вводяться в експлуатацію вперше протягом року з дня набрання чинності Законом.

Зважаючи на те, що інтегрований довкіллевий дозвіл – документ дозвільного характеру у сфері охорони довкілля, який видається дозвільним органом та надає право провадити діяльність з експлуатації установок, а саме види діяльності, визначені цим Законом, на умовах, визначених у такому дозволі, який оператори установок повинні отримати до початку їх експлуатації, його видача чітко регламентуватиме роботу промислових об'єктів з метою лімітування негативного впливу на довкілля, відтак, реалізуватиме екологічну складову сталого розвитку як на рівні регіонів, так і держави в цілому. Насамперед завдяки тому, що у мотивувальній частині ІДД обов'язково зазначається про відповідність технологій та методів управління,

а також викидів з установки найкращим доступним технологіям та методам управління і нормативам гранично допустимих викидів [4].

Строк переходу на ІДД		Умови ІДД до припинення або скасування воєнного стану		
Установки, що експлуатуються (діючі установки)	3 роки на подачу заяви + 1 рік на отримання ІДД п. 6 ст. 29	Критерії + екологічні нормативи ст. 10	4 роки з дня припинення або скасування воєнного стану	Висновки НДТМ ст. 10 п. 1 ст. 29 + вступ до 7 років від висновків НДТМ ч. 5 ст. 10/Критерії + екологічні нормативи
Установки, що виводяться з експлуатації протягом 10 років з дня набрання чинності Законом	3 роки на подачу заяви + 1 рік на отримання ІДД п. 5 ст. 29	Екологічні нормативи ст. 10		Кінцевий строк експлуатації установок та умови ІДД не передбачаються п. 4 ст. 29
Установки, що вводяться в експлуатацію вперше (нові установки)	В будь який час з дня набрання чинності Законом п. 1 ст. 29 + ч. 8 ст. 3	Висновки НДТМ з дати набрання ними чинності ст. 10/Критерії + екологічні нормативи		
Установки, що вводяться в експлуатацію вперше протягом 12 місяців з дня набрання чинності Законом	3 місяці на подачу заяви п. 3 ст. 29	Висновки НДТМ з дати набрання ними чинності ст. 10/Критерії + екологічні нормативи		

Рис. 1. Часові рамки застосування ІДД (за даними Мінекології

: <https://mepr.gov.ua/reforma-zmenschennya-ta-kontrolyu-promyslovogo-zabrudnennya-mindovkilliya-nadaye-roz-yasnennya-na-aktualni-pytannya-2/>)

Загалом можна стверджувати, що ЗУ «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» є засадничим щодо запобігання, зменшення та контролю забруднення, що виникає в результаті провадження видів діяльності, визначених ним, з метою забезпечення високого рівня захисту довкілля та конституційних прав на безпечне для життя і здоров'я довкілля шляхом застосування інтегрованого підходу до регулювання забруднення та впровадження найкращих доступних технологій та методів управління.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 28.02.2025р.)
2. Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення 28.02.2025р.)
3. Барна І. Концепт оцінки впливу на довкілля через призму системного аналізу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Географія*. Тернопіль : Тайп, 2021. №2 (51). С. 15-23.

4. Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-20#Text> (дата звернення 28.02.2025р.).

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ДІТЬМИ З РОЗЛАДОМ ДЕФІЦИТУ
УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ (РДУГ)
У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**
Білоусова І.В.
Полтавський міський центр позашкільної освіти
Полтавської міської ради

Проблема гіперактивності в даний час набуває особливої актуальності. Пов'язано це, по-перше, з частотою цих проявів у сучасних дітей, оскільки число гіперактивних дітей з кожним роком збільшується. По-друге, прояви гіперактивності часто поєднуються з труднощами у навчанні та емоційними проблемами дитини, що може вплинути на подальшу її долю, на взаємини з оточуючими [2].

Все це вимагає нових форм індивідуалізації та гуманізації навчально-виховного процесу задля оптимального вирішення соціально-психологічних проблем цієї категорії дітей.

Розлад дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) – це хронічне захворювання, яке вражає мільйони дітей і часто продовжується у дорослому віці. Зустрічається у близько 5% дітей та 3% дорослих.

Нині питання розладу дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) широко висвітлено у педагогічній, психологічній, методичній та науково-популярній літературі. Однак єдиної думки щодо діагностики, лікування та профілактики РДУГ не має [4].

За даними психологів, гіперактивність серед дітей від 7 до 11 років в середньому складає 16,5%: серед хлопчиків – 22%, серед дівчаток – близько 10% [1].

РДУГ – це порушення роботи нервової системи, що виявляється у підвищеній руховій активності, збудливості, труднощах концентрації та утриманні уваги, імпульсивності поведінки, проблемах у взаємостосунках з оточуючими. Гіперактивність – це яскраво виражена перевага збудження над гальмуванням [5].

Дослідження показують, що у дітей із РДУГ «виконавчі» функції лобної кори головного мозку дозрівають дещо повільніше, ніж у ровесників. Внаслідок недостатньої ефективності «виконавчих» функцій лобної кори, особам із РДУГ важко контролювати свою поведінку, увагу, емоції – і це за відсутності належної підтримки і допомоги може спричиняти проблеми з навчанням, стосунками, загальним самоконтролем над власною поведінкою та вторинними проблемами у різних сферах життя [4].